

NECROLOGICA

RIK VAN SCHAIK

NECROLOGICA

© Rik van Schaik, *Necrologica*, 2017

ISBN: 9789402162578

Omslag: Rik van Schaik

Brave New Books

Gedicht motto: Giorgio Caproni, vertaling: Jan van der Haar

www.rikvanschaik.nl

Alle rechten voorbehouden

Een briefje alvorens niet weg te gaan

**Mocht ik niet terugkomen
weet dan dat ik nooit vertrokken ben
mijn gereis was uitsluitend hier blijven
waar ik nooit ben geweest**

Giorgio Caproni (Italië, 1912-1990)

NECROLOGICA

Het pistoolschot slaat mijn hoofd tegen het stoelkussen,
zaad schiet door vuist, langs vingers, over bureaublad heen.

Een losbrekende storm smakt het kamerraam open.

Het wapen glijdt op schoot,
naast de al eerder losgelaten telefoon
waarin het gesprek verdergaat,
men spreekt schande tussen mijn dijen.

Wind trekt door mijn boekenkast, zuigt foto's uit verkleurde albums,
waaiert uit: de pasgeborene, liefde, de kinderen,
vakantieoord, clowngezichten, nog meer liefde
en verstikt tenslotte al dit leven
met het kromgetrokken omslag:
een grafzerk.

En verder grijpt de orkaan der herinnering
door laden en over bureau,
werpt een precisiebombardement
van brieven, notities en dagboekbladen,
over vloer en vensterbank.

De beelden op het scherm draaien ongezien door:
mijn droom, haar deinende reet en zuigende lippen,
zacht naar buiten getrokken door kleffe speer,
vervliegt, stijgt op, verdwijnt.

Bloed en urine kleuren de telefoonhoorn,
besmeuren en vervormen de geruchten.

Verzinsels en misverstanden fluisteren zacht
tegen de buik van het lijk.

Zij die belden vergaten dat ik op hun lijn zat.
Met krakende scharnieren slaat de kamerdeur in het slot.
Ieder licht verdwijnt, heroïsche vluchtheuvel wordt duistere berg.
Buiten huilt de hond onder tot kruis geworden straatlantaarn.
Massada wordt Golgotha.
Tijd voor ordening en verzoening.
De asbak wordt leeggeblazen, mijn sigaret wentelt zich
door papieren en foto's.
Een vuur klimt op,
een sneeuw van as daalt neer.
Zonder open telefoon
zou in deze doodskamer
niets of niemand
wachten op zuivering en herrijzenis.

In het najaar, bij natte sneeuw, begon de telefoon te rinkelen
zonder dat iemand mij belde.
Om mij heen kwam tot leven: een open lijn van kwebbelkousen.
Mijn nieuwe werkkamer na de verhuizing, een verrijdbaar decor,
volgebouwd met wat bij mij hoort:
een tafel, stoel, kast, wat boeken en kleren.
Noem het: een lichaam, een houvast, een tekening van wie je bent.
Of: wie je was, want ik kwam niet in gesprek.
Anderen spraken, stelden vragen, gaven antwoord.
Ik luisterde naar mijn necrologica aan een verbinding vol ruis.
Buiten, over doorgebogen daken en onder een zwerm roeken,
speurde ik naar waar eens telefoonpalen lussen en kruizen droegen.
Maar alles was draadloos, hoe kon men werkelijk verbonden zijn?
Je bent enkel: de verhalen die anderen over je vertellen,

krakend als blik, als sneeuw, als wind,
die zich over stad en land verspreiden.
En die zich opstapelen, in een bibliotheek rondom
waaraan jij geen woord hebt toegevoegd.
De tegen mijn ruit terpletter geslagen kraai
bracht overgave voor onheil, dood, vuur.
Wat werd: tijding, wedergeboorte, zuivering.

Het koor van lege flessen,
door mij bij elkaar geraapt
van de met bluswater doordrenkte
vloer van mijn werkkamer,
zingt vrolijk van levenslust.
Doorgesleten ankerkettingen
vallen in voorjaarsmelodieën
van mijn enkels, tussen muren vol roetvegen.
Vanuit enkele ongehavende lijsten kijken op:
Mijn oma naar God – in eeuwige aanbidding,
mijn ouders naar elkaar – in eindeloze verliefdheid,
mijn kinderen – naar een immer grote toekomst, vol kracht –
ze hadden in de sluitertijd hun melkgebit gewisseld.
Bijna alle trossen zijn doorgebrand,
de zachte bries na het noodweer,
blaast mijn zeilen tot bolle wangen.
Mijn agenda vol brandgaten
ligt open op: afrekening, herinnering,
koestering, verzoening.
Natuurlijk is absolute stilte oorverdovend vol verwachting
en kan men zwanger zijn van heimwee.

BIOGRAPHIQUE

FANTASTIQUE

Waarde Van Schaik, ik doe onderzoek naar u. En met succes. Althans, mijn cliënt (wiens naam mij zeer bekend is, maar voor u om meerdere redenen anoniem zal blijven) is tot nog toe zeer tevreden. Ik volg u al jaren. Al uw wandelingen door uw geliefde Utrecht wandelde u niet alleen. Oh nee, ik zat u op de hielen! U bent immers niet de enige die van observeren houdt en met een grimmig genoeg zijn gedachten mag laten gaan over andermans gedragingen, woorden en uiterlijkheden. Het is niet alleen aan u voorbehouden om warmpjes vanuit een comfortabele schuilplaats onschuldige zielen te ontmaskeren en hen op een scherpe brief met welgemikte woorden te trakteren. De brief, hoe weinig er vandaag de dag ook geschreven en verzonden worden, is voor u toch nog steeds het fraaiste middel om aan uw gerief te komen of u van bepaalde erupties te ontdoen. Het is prettiger dan een telefonische aanval, die kan de ontvanger immers met een schouderophalen pareren door simpelweg de verbinding te verbreken. De brief is een variant van een ongewenst bezoek afleggen zonder dat men voor huisvredebreuk zal worden aangeklaagd. Natuurlijk, de ontvanger kan de post ongelezen laten. Maar hoe vaak zou een geadresseerde de brandende nieuwsgierigheid kunnen weerstaan? Precies, nooit en te nimmer! De brief, een fysiek document, bestaat en bespringt de ontvanger vanaf deurmat of het dressoir. En, nog een hele fraaie overweging voor de gelukkige: wie zegt hem of haar dat er van de bewuste brief slechts één exemplaar in omloop is? Juist, niemand zal dat kunnen

garanderen. En daar spint de afzender garen bij want het geeft nog eens een extra glans aan het intimiderende karakter van het bewuste epistel. De brief is niet enkel een document voor steunbetuigingen en felicitaties, wie dat nog steeds denkt leeft in een ver verleden. De brief is het meest ultieme precisiebombardement uit de geschiedenis van geschillen, onthullingen en aankondigingen.

Honderden keren heb ik u door de stad zien lopen met dat sardonische glimlachje om uw lippen, immer rondglurend naar anderen. Evenzoveel keren heb ik uw wenkbrauwen omhoog zien schieten als u de ander op een hoogmoedig woord of een leugen betrapte. De mens kan u geen groter geschenk overhandigen dan zijn eigen onbetrouwbaarheid. Heeft iemand te hoog van de toren geblazen, een enigszins hypocriet standpunt ingenomen of maait hij andermans zonden kort terwijl hij die van zichzelf verstoppt onder het dikke tapijt? U duikt er op af als een varken op zijn trog! Ja, dan voelt u zich een hele Jan. En niet alleen dat, u slaat uw benen over elkaar en gniffelt er genoeglijk om. Wat zeg ik, gniffelen? U schatert met uw onbehouwen lach het schuim van uw cappuccino! U steekt een sigaret op, start uw tekstverwerker op en begint het toetsenbord te bespelen zoals Vladimir Horowitz zijn vingers over de vleugel liet dansen. Uw fascinatie voor spionage waardeert ik en persoonlijk respecteer ik u als spook, heus. Maar dat stopt nu, meneer Van Schaik! In opdracht van mijn cliënt. Uw amateuristische speurwerk en puberale geklier stopt met het lezen van deze brief, want u weet dat ik zaken van u weet die onfris zijn. En ik deins er niet voor terug om deze onreinheden in boekvorm prijs te geven en deze in de etalage te smijten. Mocht ik u nog niet hebben kunnen overtuigen, laat mij dan wat zaken over u prijs geven zodat u tot het inzicht zal geraken dat het Alexander Goldwasser menens is. Hier volgen enige

ontsluieringen: u bent geboren in De Meern en u schaamt zichzelf daarvoor finaal de klote. Iedere keer als u aan een douane of gemeenteloket uw paspoort moet showen, zakt u bijna van gêne tegen de grond. Daar staat het, keihard en zakelijk, geboorteplaats: *Gemeente Vleuten-De Meern*. Uw vader en moeder woonden in Utrecht, dus het was logisch geweest wanneer u als een trotse Utrechter ter wereld was gekomen. Wat een misverstand! Uw ouders vonden het nodig om vlak voor het losbreken van de barensweeën af te reizen naar De Meern. Allemaal voor een potje klaverjas bij uw grootouders. Zo kwam u dus ter wereld in het bed van uw grootmoeder. Omdat zij al snel na uw geboorte ziek werd, schoof oma bij u tussen de lakens en ging uw pas bevallen moeder Linéa recta uit bed de ziekenzorg in. Alsof dat allemaal nog niet erg genoeg was, gingen jullie er een jaar later zelfs wonen. Toen jullie huisje aan de Spinozaweg 67 in het Utrechtse Lombok na een chocoladefondue finaal afgefikt was, waarbij uw moeder u langs de brandende trap had gered, schonken opa en oma hun huis aan uw ouders. Een half jaar later stierf uw vader. En drie jaar later trouwde uw moeder opnieuw, met uw tweede vader. Ze kregen twee dochters en een zoon. Uw leven begon op dinsdag 26 februari 1974 om 20.20 uur in De Meern. Op Cyprus waren zowel de Turken als de Grieken vechtend op zoek naar het geheime graf van generaal Grivas. De Grieken om het lijk te bewieroken, de Turken om het lijk te roven. Het was een bewolkte dag met een gevoelstemperatuur van -1. Het was Vastenavond, Vette Dinsdag, en omdat zowel uw moeder als uw vader in katholiek badwater gewassen zijn, denk ik dan aan de gelijknamige gravure van Pieter van der Heyden, waarop de Nar geschoren wordt te midden van de drinkende monnik en de non, en de hond zijn tanden zet in het kaproen. Misschien stelde ze u voor

als de magere doedelzakspeler of de bandeloze dronkenman die verkleed als gek nog net voor middernacht mocht binnenvallen.

De Meern, een oord zo boers en onbenullig dat het heden ten dage niet eens meer bestaat en gewoon is opgegaan in de volwassen stad Utrecht. Maar ondertussen bent u mooi voor het leven getekend. Én voor het sterven, want ook op uw overlijdensakte zal men het geboortedorp vermelden. De jongen die zo graag een serieuze stedeling wilde zijn bleek een provinciaaltje! De Meern zal voor iedere onwetende passant een suf en dom forensendorpje zijn. En dat is het ook. Tegelijk is De Meern, net als de rest van Moeder Aarde, een ordinair rovershol waar tussen 1940 en 1945 talloze brave moedertjes zich maar wat graag lieten naaien door NSB'ers, landwachten en ander gestationeerd nazituig. Niet omdat ze verliefd werden of op jacht gingen naar avontuur. Nee, de beentjes gingen wijd voor een bontmanteltje of een schaaltje gehakt. De Meern is ook het dorp waar de helft van alle moorden en kinderverkrachtingen nooit bij de politie is aangegeven. Waar de tandarts, die overigens wel altijd vroom vooraan in de kerkbanken zat, zich door vrouwelijke klanten in natura liet betalen; het kwam bijna wekelijks voor dat een patiënt de gulp van de tandheeskundige nog zag openstaan en hem vlug een klodder fluor pasta aan zijn broekspijp zag afvegen. De Meern, waar een vader heel normaal óók de vader werd van de kinderen van zijn dochter. Het kon er allemaal! De beschaafde dorpsnotabele, ik zie jullie als dorpelingen nog een vrolijke sliert door de straten maken tijdens zijn jubileum, zat toch maar wat graag op onbewaakte ogenblikken met zijn tengels aan de tietjes van een minderjarig oppasmeisje. De onderwijzer die ons rond verkiezingstijd met een moralistisch glimbekje uit de doeken deed waarom hij CDA stemde en ons likkebaardend seksuele voorlichting

gaf ('Hoeveel gaatjes heeft een vrouw tussen haar benen? Vingers graag!'). Maar daar hadden ze het allemaal niet over in De Meern, de bakermat van uw speelse pret over de grootspraak van de mensen. De mensen met hun geplande levensloop, hun aangeharkte tuintjes en afvalscheiding. De meneertjes en de mevrouwtjes die een taartje aten op hun zoveelste bestofte huwelijksfeest. Ook de schilderachtige buurman met zijn stenen leeuwtjes aan het tuinpad, zag u een keer bij de hoeren naar buiten komen ('Dag buurman! Groetjes thuis hè?'). U haat het dorp De Meern én u bent er verliefd op. Want het is tegen wil en dank uw vertrekpunt. U heeft er leren jatten en u heeft er leren masturberen. En u heeft er leren liefhebben. Uw vader en uw grootouders liggen er begraven. En het belangrijkste: u bent er kind geweest. Natuurlijk betrapte u een vriendin van uw oma op een kinderachtige diefstal in de SRV-wagen: u ziet nog hoe ze flegmatiek een fles Zwarte Kip advocaat onder haar boerenrok dacht te verstoppen voordat ze het trapje aflazerde en met haar reet in het glas en de gele kledder lag. U zag de koster, die u weleens hielp, stiekem miswijn drinken en zich aftrekken bij opgebaarde vrouwtjes in de rouwkapel. U heeft geen idee waar u al die toevallige ontdekkingen aan te danken hebt. In hoeverre had De Meern, en alle avonturen die vandaar uit waren begonnen, echt bestaan? Had u het leven ervaren als een reële les of als een fantastisch schouwspel? Het ondermaanse voelde voor u als een fantoombordeel, een fabelachtige voorstelling in Theater Atlas, waar realiteit en fictie zich gretig aan elkaar verknoopten en langzaam versmolten tot de eeuwige cirkel van de slang Ouroboros. De uitgestrekte polder met zijn bloeiende boomgaarden is vol gesmeten met kleurloze eengezinswoningen dat men Leidsche Rijn is gaan noemen. De Romeinen, die 50 jaar na Christus over de Rijn

De Meern kwamen binnenvaren, om er hun grensfort Castellum te bouwen, hebben hun schepen en sporen diep in de grond weten te verbergen. Deze boten en potscherven worden in uw geboortedorp met trots als de grootst mogelijke schatten deftig tentoongesteld rondom het nagmaakte fort op De Hoge Woerd. Hoe komt het dat u om reëel verdriet zelden huilt, maar dat, wanneer u in liefde valt, fictie leest of abstracte kunst bekijkt, dat zogenaamd waarachtige verdriet, bitterzoet of niet, een vorm krijgt aangeboden waardoor uw adem breekt? Waarschijnlijk omdat liefde en kunst losstaan van het altijd te beperkte verstand en de fysieke tekorten die er nu eenmaal zijn, en dus zonder omwegen het hart in kunnen. Daarmee hebben liefde en kunst bestaansrecht en heeft veel van al het andere een onwezenlijk, spookachtig karakter waardoor het voor u wel aanwezig maar buitengewoon leugenachtig is. Daardoor, maar ook omdat u nauwelijks verdriet kent of toestaat, is melancholie voor u een veel waarachtiger emotie. Uiteindelijk, in eenzame stilte, zijn alle data, aktes, wetenschappelijke wetten en kille boodschappen vervlogen, het enige kompas is het gevoel. Daarom smijt ik veel relikwieën rondom u die ik verzameld heb hier op het papier. Ik geef het grimmig toe, dit is een *Biographique Fantastique*. Dit is het relaas van een even trieste als losgeslagen strijder op oorlogspad, vol verzinsels, geruchten, verdichtingen, kwaadsprekerij en verhalen die de ronde doen. Wat zegt u, lasterpraatjes? Oh nee, ik heb alles eerlijk van horen, zeggen, fantaseren en voelen. Daarnaast zit het even vol met waarheden, controleerbare feiten, data en correcte plaatsbepalingen. Bovendien, en dat is een levensfeit: al slapend spookt het hart in dromen naar het ware verlangen. Waar de realiteit nooit te vangen is, brengt de metafoor redding. Ten oorlog!

Enfin, meneer Van Schaik, u hoort: behalve privédetective ben ik ook psychiater. Een familiefortuin heeft mij de luxe gegeven naar harte lust rond te neuzen en te babbelen. Dat doe ik dan ook met groot plezier. Tot zover de gortdroge feitjes. Maar wees niet bang: ik weet meer van u, veel meer! Zo vond u het vroeger altijd een dol feestje om, wanneer uw broertje even kalm zijn gemak op het toilet nam, met een dubbeltje het slot te ontgrendelen en hem letterlijk van de pot te rukken. Gierend van de pret zette u hem, met de broek op zijn enkels, in de gang om zelf de vrijgekomen plek bezet te nemen. Niet omdat u moest, juist niet. U ging daar voor de lol zitten. Kijk, daar zien we al die merkwaardige geintjes van u. Ik kan ze waarderen hoor, ikzelf heb in mijn praktijk als psychiater de toiletdeur zo laten instelleren dat de patiënt denkt de boel op slot te hebben gedraaid. Maar nee, wat een misverstand! Het toilet is vrij toegankelijk. En zo komt het regelmatig voor dat mensen gestoord worden tijdens hun ontlastende verpozing. Toen u later een baantje kreeg in een Meerns restaurant (afwashulpje, want om u bedienend aan tafels te laten rondgaan was iets wat voor de baas om ongelukken smeken was) vond u niets heerlijkers wanneer u dienst had als er bussen vol bejaarden kwamen dineren. Meestal hadden deze oudjes de hele dagtocht al hun zaakje opgehouden en keken zij vol verlangen uit naar de gerieflijke toiletten die op hun wachten. U was echter zo vriendelijk geweest om nu eens niet de deuren te ontsluiten met een dubbeltje, maar deze voor de meute uit op slot te draaien. U kon niet wachten te aanschouwen wanneer de eerste bezoekers voor het diner wanhopig hun broek of luier stonden vol te schijten. Ja, ik schrijf het hier allemaal maar fris en vrolijk op. Zo was het namelijk gewoon! Moet ik hier ook nog even uw avonturen in modehuis Sterk op het Mereveldplein memoreren? U had er nogal

schik in om zich ‘per ongeluk’ door het gesloten gordijn van een pashok naar binnen te laten struikelen. In het begin kwam u er nog met een uiterst charmant excuus mee weg, maar het winkelpersoneel heeft u toch een flink aantal keren moeten verwijderen. Later draaide u ook deze voorstelling om: u ging zelf het pashok in, ontdeed u van al uw kleren en luisterde met gespitse oortjes of er winkelpubliek over het pad naderde. Wanneer een klant vlak voor uw hokje stond wierp u zich al even stuntelig in uw blote reet het gangpad in. Reuze lollig allemaal, meneer Van Schaik. Maar enorm triest tegelijk. Zeker als ik me bedenk hoe ik u van de week zag zitten op het terras van het Utrechtse Ledig Erf. Het was duidelijk dat er iets niet in orde was. U leek vrij ontspannen uw koffie te drinken en uw sigaret te roken en keek met een gepaste vrolijkheid in het rond. Toch zag ik dat u het zicht hield op één man in het bijzonder. Hij zat een aantal tafels verderop, rookte een sigaar en plukte weelderig aan zijn choker. Het was duidelijk dat deze man u in het verleden een streek geleverd moest hebben, uw superieure glimlachje smolt weg zodra u als een boer over zijn akker tuurde naar deze ongewenste bezoeker. U was aan het observeren, zoveel was duidelijk. De man met de sigaar hield zijn kleine mondje met hazengebit verborgen achter een baardje, moest net iets té luidruchtig lachen om een jonge serveerster die zijn kleindochter had kunnen zijn en greep haar zo nu en dan vrijpostig bij de schouder (dat hij daarbij per ongeluk haar borsten aanraakte ontging u niet). Ik zag dat u iets aan het schrijven was. Met enige theatraliteit schroefde u de dop van uw vulpen en begon maar weer eens aan een brief of gedicht (want ja, ook daar durft u zich zonder schaamte weleens aan te wagen). Nadat de bebaarde man had afgerekend (met een royaal wegwerpgebaar kon ik zien dat de serveerster voor zijn betastingen in ieder geval een fijne fooi

mocht opstrijken), was opgestaan en zijn gangetje liep naar de Oude Gracht, zette u vlug een zonnebril op en liep achter uw object aan. Meneer Van Schaik, ik denk dat u het al kunt raden, maar u liep daar niet alleen. Ik bespioneerde u weer op mijn beurt. En zo liep er een drietal richting de woning van het sigaren rokende snoepertje. Nadat deze tamelijk zwierig zijn woning was ingedoken, versnelde u uw pas en zette zich aan zijn voordeur om een brief in zijn bus te deponeren. Toen u zich had omgedraaid keek u gelukzalig, zette uw kraag op en beende weg. Het zal u niet verbazen dat ik naar de betreffende brievenbus ben gewandeld en met mijn vingers hoopte uw post te kunnen grijpen. En wat bleek? Een dikke zaterdagkrant had uw epistel hoog in de bus gehouden waardoor deze voor mij makkelijk te onderscheppen was. Wel, wel, wel... Ons dichtertje had weer eens van zich doen laten horen hoor, een hoogmoedige poging tot een Alexandrijn nog wel! Ik zou het met recht een hymne mogen noemen. Om u het ultieme bewijs van mijn opsporing te leveren, geef ik u hier het gedicht dat u op het Ledig Erf zo ijverig in elkaar had zitten knutselen. Wat een rancune, meneer Van Schaik! Was u erg in uw nopjes toen u uw gram ging halen? Wat laf, anoniem een gedichtje door de brievenbus schuiven. Doet u het dan gewoon met naam en toenaam, zoals ik. Behalve uw gedicht stuur ik u een flink aantal afschriften van brieven die ik de afgelopen jaren heb verzonden. Gewoon, met mijn voor- en achternaam eronder. Open en bloot. Sterker: u mag ze van mij openbaar maken en publiceren. Ik heb namelijk helemaal niets te verbergen! U mag laf belletje lellen en wegrennen, mijn stijl is het niet. Wie weet kunt u met mijn epistel nog uw voordeel doen voor het te laat is. Alexander Goldwasser maakt school! Ik verblijf met medelijden en wens u van harte beterschap, *Alexander Goldwasser*

A R A R A T

Je voet drukt tegen het schuine plafond,
laat het dakspant zuchten
tot in je wijd open mond,
waar de muziek van je val paart
met zoete adem
en de hemel openscheurt.

Snijdende nagels bezweren de hypnose,
waar onze blikken, tussen tranen en zweet,
smekend om vechten.

Wij zijn tovenaarsleerlingen in reuzensloffen,
in het weerlicht van het onweer
en in de oogwenken van de kleine dood.
Als dit bed graf mag worden,
geloof ik weer in eeuwigheid.
In glimmende plooien knettert het opperwezen.